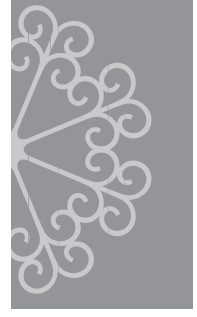

בית מדרש

485

בשבילי הפרשה

פרשת משפטים תשפ"ב

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	5:04
Brooklyn, NY	4:50
Chicago, IL	4:40
Houston, Texas	5:37
Johannesburg, S. Africa	6:43
Lakewood/Deal, NJ	4:53
London, UK	4:27
Los Angeles, CA	5:01
Manchester, UK	4:28
Monsey, NY	4:50
Montreal, Quebec	4:37
Passaic, NJ	4:50
Toronto, Ontario	5:05
Yerushalayim	4:34
Zurich, Switzerland	5:03

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

משפטים כופין על המצוות

ואלה המשפטים אשר תשים "לפניהם". ועי' גיטין פ"ח ע"ב, ממעט ב"ד שאין סמוכים אין כופים על הגט מדכתבי לפניהם ולא לפני עכ"ם ולא לפני הדיוטות והנה הקצות ס' ג' הביא מגיטין ה"ל דכפיה בעי סמוכים, והנתיבות הקשה מב"ק כ"ח דאדון חייב לכוף את העבד. (ולכן פי' ברמב"ם דס"ל דא"צ ג' ודי באחד, אבל מ"מ כתב בפרק ה' דצריך שיהא סמוך ע"ש). ובמשובב מחלק דגמ' ב"ק על לא תעשה אבל בגיטין על עשה וצריך ב"ד.

והקצות הקשה על הנתיבות מגיטין ה"ל דכפיה בעי סמוך כים. וכנראה דס"ל לנתיבות כמ"ש בא"ש פ"ד ממרים ובאמרי בינה ה' זיינים ס' ט' דשאני בגמ' גיטין משום דכל דאין כפיה ב"ד ה"ל תלויה ויהיב דלא היו גט, ונזה בעי ב"ד ומומחין, אבל בשאר כפיה א"צ ב"ד.

ונמצא מח' אמאי בב"ק כופה כל יחיד. ולכא' לקצות כופין אותו הוא משום הוכח תוכיח וזה שייך רק בלא תעשה, ולנתיבות כופה משום ערבות וזה שייך גם בעשה. אבל לפי הקצות ערבות אין מתיר ומחייב להכותו, והכאה רק משום תוכחה.

ואולי יש מקום לומר דנזה בחלקו הסמ"ע וט"ז דהסמ"ע כתב דמכה העבד שנשאר עם אשתו דוקא במכין למצוה כופה לאחר והט"ז חולק דאין תולה על כוונתו ואפילו עושה משום שנאה. והסמ"ע הוכיח זה מהרא"ש ב"ק פ"ג סי' י"ג דרק קרובו שרי לה ציל ע"י הכאה. וכנראה משום עביד אינש דינא לנפשיה, ולכא' משום מבושר אל תעלם. וע"ע בט"ז שפי' כוונת הרא"ש ד"מ אם צריך לברר אם אפשר להצילו בדרך אחר. וכבר הקשו על הסמ"ע הרי אין מצ"כ ומ"ש מה בדעתו. (ועמש"כ במק"א בדברי אג"מ אהע"ז ח"ד ס"א).

ונראה דאם הוא משום תוכחה כקצות, הרי עיקר מצות תוכחה הוא שמדבר לחבירו ומשפיע עליו, אלא דקמ"ל בגמ' דאפילו לא ישמע לו מ"מ בכלל תוכחה הוא למנוע אותו אבל אם עושה משנאה דלא שייך תוכחה בפה, א"כ לא שייך אפרושי מאיסורא, אבל הט"ז ס"ל שהוא משום ערבות והוא דין באיש זה שיראה שאין עבירות בעולם ולא שייכי להשפיע על חבירו וא"כ הוא גם בעושה כן מחמת שנאה.

הערות ותגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו בריצון במייל bishvielehalacha@themir.org

דברי רבותינו

ע"י ועמל התורה לימוד בעיון נקראת על שמו

אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי (הפטרה) בשיחה שמסר מרן ראש הישיבה הגאון הרב הפאל שמואלביץ זצלה"ה הביא את דברי הגמ' (ע"ז דף י"ט ע"א): אמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו, שנאמר (תהלים א, ב) בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה. ובפירוש רש"י בתהלים (שם) כתב: "ומ שעמל בה היא נקראת תורתו", ואמנם לא פירש לנו רש"י מהי משמעותה של עמלות זו אשר על ידה נקראת תורתו. וביאר מרן רה"י, כי אין מהות העמלות

דברי ימיים

ריבית

לא תשימון עליו נשך (כב, כד) מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי בנימין ביינוש פינקל זצוק"ל נשמר מכל משמר שלא להכנס לשום עסק שהיה בו אפילו ריח של רבית. פעם קרוב משפחה הפציר בו שיתן לו היתר עיסקא העיר מרן רה"י: "חוי מהאיסור שבדבר, יש גמרא שאומרת שכל מי שלוקח רבית כאילו אומר שמשוה רבינו היה שוטה ח"ו, כי אם משה היה יודע עד כמה זה רוחי הוא היה מתיר זאת. מוסיפה הגמרא, שהעסקים הכלכליים קר רסים כתוצאה מרבית, וזה גם מדאיג אותי!" כשנוצר צורך דחוף לקומה נוספת בבנין הישיבה, סידר אחד מידידי של מרן הלוואה שלא תהיה תלויה במדד המחירים לצרכן. פירוש הדבר, לקבל מתנה בחינם. רה"י קיבל את תנאי התשלום בהיסוס רב, במשך כמה ימים חישב באלו מילים להשתמש בתוך היתר העיסקא. סוף סוף הגיע היום, מרן נסע לתל אביב עם בתו כדי לקבל את ההלוואה. לפתע אמר: "אני לא יכול לעשות זאת, זה כמו לשחק באש". ומיד הסתובב וחזר הביתה, כאשר הוא נאלץ להתמודד עם מציאת מקורות אחרים למימון הבנין, והכל כדי להמנע מהתעסקות באבק רבית. לאחד הספקים של הישיבה נגנב פעם כל כספו ונישאר ללא פרוטה בכיסו לקנות מלאי סחורה חדש.

מקור פרנסתו היה בסכנה. רה"י הרגיש שהישיבה חבה לו הכרת הטוב על השנים בהן שירת את הישיבה בה בנאמנות. הוא הלווה לו סכום נכבד שבו יוכל לה-תחיל מחדש את עסקיו, ואט אט הוא פרע את חובו. תקופה לאחר מכן, ביקש רה"י לקנות ממנו סחורה לשיבה. הלה הציע מחיר מיוחד. מרן רה"י הלבין והתנצל באומרו שנראה לו שאינו צריך שום דבר. עברו לא יעלה על הדעת לקבל מחיר מוזל כתגמול עבור הלוואה! פעם פגש את בוגר הישיבה רבי יעקב לשינסקי ושאל אם יוכל להלוות סכום כסף גדול לשייך בה לזמן קצר. רבי יעקב היה בדרכו לבנק ובדיוק היה לו את הכסף והסכים להלוות אותו לרה"י. תוך כדי שהוא סופר את הכסף, פתאום ביקש רה"י סליחה, ונעלם. רבי יעקב לא הבין מה קורה כאן, הלא הוא ביקש הלוואה? רה"י כנראה הבין לפתע שאם ר' יעקב לא יפקיד את הכסף בבנק תהיה לו ריבית. אם כן, מה בצע שהוא נזהר מריבית, אם הוא מכשיל בה אחרים, ולכן ברח. הזהירות שלו מריבית, היתה גם הסיבה למנהגו ללכת יום יום לבנק. היתה לו דילמה תמידית, הספיקים לא היו פודים את הצ'קים מיד. החזקת שקלים בבנק ליותר ממכמה ימים משמעותה הפסד בעקבות הפרש בשער החליפין, שהשתנה אז במהירות מסחררת. מצד שני, לאפשר מינוס בבנק פירושו תשלום רבית - אופציה גרועה בהרבה. הפתרון? לגשת לבנק יום יום כדי להפקיד את הסכום המדויק שנדרש.

גדלות האדם¹

מלאכים רואים רק חיצוניות

ומדה זו אינה אלא של הקב"ה כביכול בכבודו ובעצמו, ולא זולתו, ואין כל מלאך ושרף היודע לשקול את החטא ואין המלאכים מכירים את היצר הרע, כי אין להם יצה"ר, ואינן יודעים מה בלב ומה בכליותיו של אדם, כי אין להם כליות ולב ותוכן כבדן, כולם קדושים מבית ומבחוץ, ואינן יודעין חטא מהו, וזהו שנאמר "אני ה' חוקר לב ובוחן כליות" "אני ולא מלאך אני ולא שרף". וכיון שהמלאך "לא ידע יצרנו" לא ידע רחם על היצורים.

וזהו שכתוב (שמות כג, כ) "הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך, ולהביאך אל המקום אשר הכינותי, השמר מפניו ושמע בקולו אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם כי שמי בקרבך", ופירש רש"י; "כי לא ישא לפשעכם" – אינו מלומד בכך שהוא מן הכת שאין חוטאין ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו".

ופירושו, "שהוא מן הכת שאין חוטאין" ומשום כך אינו יודע חטא מהו, כי אין לו יצר הרע, וכיון "שלא ידע יצרנו" לא ישא ולא יסלח ולא ירחם, וכל חטא שוה בעיניו כפשע החמור ביותר שהוא המרד ברבונו של עולם, והפשעים אלו המרדין, "ולא ישא לפשעכם" הכל פשע ומרי דה, וכל זה מפני שהוא מן הכת שאינן חוטאין.

ומה שכתב רש"י "ועוד שהוא שליח" ג"כ הכונה שאין יודע מחשבות, ואין רואה את התוך והפנים של הדבר אלא אין לו אלא מה שגלוי לפניו, וכמו שכתב הגר"א (או"ח סי' ק"א) בשם הזוהר דלא ידעי אלא מה דאתמסר להון.

למלאך אין יצה"ר ולכן "לא ידע יצרנו" ואין למלאך אלא מדת הדין, בעיניו מה שבחוץ הוא מה שבפנים, ומה שבפנים הוא מה שבחוץ, על כן לא יוכל לדון אלא את המעשה כשלעצמה, אבל לחקור את הלב ולבחון את הכליות זה אינו יכול, זה לא נמצא בתחומו, על כן "לא ישא לפשעכם" ורק אצל הקב"ה כביכול יש ענין של "ישא ה' פניו אליך" כי הקב"ה בעצמו ורק הוא ית' שמו ויתעלה

"חוקר לב ובוחן כליות"

צלם אלקים

"חכמתו מרובה משלכם"

אבל ראה זה פלא, האדם שיש לו לב וכליות, הוא מסוגל לראות יותר ממה שיכול המלאך לראות, הוא כבר יכול לחזור לפנימיות הדבר ולתוך תוכו.

אמרו חז"ל (ב"ר יז, ד); בשעה שבא הקב"ה לבראת את האדם, נמלך במלאכי השרת, אמר להן נעשה אדם, אמרו לו, אדם מה זה טיבו? אמר להן חכמתו מרובה משלכם – הביא לפניהם את הבהמה ואת החיה ואת העוף אמר להם זה מה שמו? ולא היו יודעים, העבי רן לפני אדם, אמר לו, זה מה שמו? אמר, זה שור! זה חמור! זה סוס! וזה גמל!

כאן טמונה "חכמתו מרובה משלכם", השם של הבריה הוא תוכנה ומהותה הפנימית, והמלאכים שרואים את החיצוניות, אין יכולים לקרות להם שמות, כי מצד החיצוניות הכל בכלל "ח", כשם שיש דומם וצומח יש "ח", ורק האדם הוא רואה גם את הפנימיות של

"אני ה' חוקר לב ובוחן כליות"

ההבדל בצורת מעשה העבירה

"וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבת ומת תחת ידו נקם ינקם" (שמות כא). ויש לדקדק, שבכל רוצח כתוב "יומת" ולמה כאן נאמר "נקם ינקם". ופירושו בעלי התוס' (הדר זקנים), משום שכל הורג נפש הוא מחמת כעס, אבל בזה כתוב שהכהו 'שבטבט', ושבט לשון שררה הוא, וכן תירגם אונקלוס "בשלטן", כלומר בחנם ובגאווה הכהו. וכיון שזה רצחו אך ורק בגלל שליטתו ושררתו, זוהי כבר אכזריות גדולה, ועל זה כתוב נקם ינקם.

הרי, כי הקב"ה תובע נקמתו של העבד הכנעני, ואף שהוא בריה שפלה, עם הדומה לחמור, מכל מקום אדם הוא ובצלם אלקים נברא אף הוא, והקב"ה תובע את נקמת דמו, כי אין לו קרוב וגואל בעולם.

ורואים אנו כי אף בחטא חמור כרציחה שהוא מן העבירות שיהרג ואל יעבור, יש הבדל בשמים איך עבר האדם על עבירה זו, אם מחמת כעס שתקפו יצרו, או בשאט נפש בגלל כוחו ועוצם ידו וגאותו על עבדו הנתון תחת ידו, רציחה כזו היא הגרועה שברציחות ואין מיתתו כפרה, ולא בגלל "ובערת הרע מקרבך" גרידא, אלא נקמת הש"ת על דם האומלל השפוף.

"אין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות"

וזהו שאמר הכתוב (ירמיה יז, י) "אני ה' חוקר לב ובוחן כליות, ולתת לאיש כדרכו כפרי מעלליו", ופירושו, כי השכר והעונש הוא ביד הש"ת, כי הוא הבוחן כליות ולב לדעת שכר המעשה ועונש החטא.

וכמו שפסק הרמב"ם (פ"ג תשובה ה"ה), וז"ל;

אדם שעונותיו מרובין על זכויותיו מיד הוא מת ברשעו שנאמר על רוב עונך, וכן מדינה שעונותיה מרובין מיד היא אובדת שנאמר זעקת סדום ועמורה כי רבה, וכן כל העולם כולו אם היו עונותיהן מרובין מד כיותיהן מיד הן נשחתין, שנאמר וירא ה' כי רבה רעת האדם, ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעונות, אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עונות, שנאמר יען נמצא בו דבר טוב, ויש עון שהוא כנגד כמה זכות שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, ואין שוקלין אלא בדעתו של א-ל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכיות כנגד העונות.

רק הקב"ה יודע כיצד לשקול את כל מעשה ומעשה של האדם, בין אם הוא מעשה מצוה בין עבירה, אם עשה אותה האדם בדחילו וברחי מו, או כלאחר יד, ואם עבירה אם עשאה האדם מחמת התגברות יצרו או בשאט נפש, ואפי' אם מצד הדין חייב בעונש חמור, מ"מ אם נתגבר עליו יצרו ולא עמד כנגדו הקב"ה מרחם עליו, ככתוב (תהלים קג, יג) "כרחם אב על בניו רחם ה' על יראיו כי הוא ידע יצרנו זכור כי עפר אנחנו", הקב"ה מכיר את יצרו הרע של האדם ויודע כי צופה הרשע את נפש האדם להמיתה, והקב"ה מרחם על בריותיו כרחם אב על בניו ואינו דנם בחומר הדין, אלא אם כן עשה האדם את החטא בשאט נפש ובלא תוקף יצרו הרע, אז המעשה חמור מאד וכמו שכתב הרמב"ם "ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות" דהחטא נידון לפי גדלו, וכן במצוה הכל תלוי עד כמה נעשה בטהרת הלב וזוהי מדת גדלה של המצוה או בכמה צער וקושי קיים המצווה.

¹ יא"צ הסבא מסלבדוקא זצ"ל.

כל דבר.

והיינו שבכח האדם להבחין ולידע מהות ותוכן של כל בריה, והיך פה ותוכנה של הבריה הוא שמה, וזהו "חכמתו מרובה משלכם", זהו ה"צלם אלקים" שאדם נברא בו, וגדלות האדם היא במה שחונן בו השי"ת חכמה יתירה מן המלאכים להבין ולהשכיל אל תוכו של כל דבר ודבר, כי המלאכים הם תוכן כבדן מבית ומחוץ הם "שכל נבדל" וכל כן אינם יודעים "פנימיות" מהי, על כן כשרואים בריה כל שהיא אינן יכיר לין לדעת מה שמה כי אין החיצוניות של הבריות שונות זה מזה, הכל בשר ודם, אבל האדם שיש בו פנימיות הוא משיג גם את פנימיותה של כל בריה ובריה ומבדיל בין כל אחת ואחת ועל כן הוא מסוגל לקרוא שמות לכל חי.

ה"אדם" - בתורת ה"סבא"

הסבא זצ"ל היה אומר, סימן ראשון של חכמה באדם הוא "צרור וזורקו אגוז ונוטלו" (גיטין סה), והיינו הצרור והאגוז שווין בחיצור ניותם, דמבחוץ שניהם קשים, אבל התינוק הרואה ומבין שבאגוז יש "תוך" זהו סימן "חכמה" שבו, וזה סוד חכמת ה"סבא מסלבודקא" זלה"ה ז"ע ועכ"א. [נראה לענ"ד דאחד מסימני גדלותו של הגרנצ"פ זצוקלה"ה היא שראה בכל דבר את תוכו ופנימיותו ולא את מראהו החיצוני. ה"מבינות" שלו על כל תלמיד נבעה ממה שהיה מבטו חודר אל פנימיות נפשו של התלמיד ולא שם לבו אל מראהו ואל תנועותיו החיצוניות.]

מעיקרי יסודותיו ז"ל הוא "גדלות האדם", הן האדם הוא החלש שבברואים יצור אין אונים בלידתו ומסכן ועלול לכל מחלה וכל תקלה כל ימי חייו, אבל כל זה "מלבר", כל זה מצד גופו ובשרו, אבל ה"תוך" הוא גדול מאד ונשגב עד אין ערוך, "בצלם אלקים" עשה את האדם" וזהו תוכו ופנימיותו, מצד תוכו הוא גדול מן המלאכים, בעוד שמצד החיצוניות הוא קטן משפל הברואים - "יתוש קדמך".

מעלת שירת האדם

אומרים אנו כל שבת קדש "נשמת" הנקראת "ברכת השיר", וכך נאמר שם;

"אילו פינו מלא שירה כים, ולשונינו רינה כהמון גליו ושפתותינו שבח כמרחבי רקיע ועינינו מאירות כשמש וכירח וידינו פרושות כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות, אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלקינו ואלקי אבותינו ולברך את שמך על אחת מאלף אלף אלפי אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות שעשית עם אבותינו ועמנו, ממצרים גאלתנו ה' א' ומבית עבדים פדיתנו ברעב זנתנו ובשבע כלכלתנו ומחרב הצלתנו ומדבר מלטתנו ומחליים רעים ונאמנים דליתנו, עד הנה עזרונו רחמך ולא עזבונו חסדיך ואל תשנו ה' א' לנצח על כן איברים שפגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפנו ולשון אשר שמת בפינו הן הם יודו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו את שמך מלכנו".

וקשה, שהרי אם פה אשר מלא שירה כים ולשון מלאה רנה כהמון גלי ים, ושפתים מלאות שבח כמרחבי רקיע ועינים מאירות כשמש וכירח גם יחד (יעב"ץ), וידיים פרושות כנשרי שמים החובקים זרועות עולם, ורגלים קלות לרוץ כאילות אשר אין כמוהן לקלות ולזריזות ולמעוף, אם כל אלה אינן מספיקים להודות לבורא ית' שמו ויתעלה, על אחת ממליוני מליונים החסדים אשר עושה ויעשה לאבותינו ולנו ולבנינו עד עולם, אם כן מהו שמסיים, על כן איברים שפגת בנו ורוח ונשמה שנפחת באפנו ולשון אשר שמת בפינו הן הם יודו וכו' והרי

אלו קטנים וזערערים מכל הנזכר למעלה והאדם ואיבריו ולשונו ורוחו ונשמתו גם יחד הם כגרגר חול אחד ויחיד במרחבי הבריאה, ואם כל הבריאה כולה לא תוכל להביע תודה לבורא איך יוכל זאת האדם הקטן והשפל.

אומר הסבא זצוק"ל, על כרחך אתה למד, מה שאין כל הבריאה יכיר לה להביע, על כל הדר יפעתה ומרחבי גדלה, ואעפ"י שכל הבריאה כולה אומרת שירה וכולה פרק שירה גדול עד לאין שיעור, יכול האדם הקטן הלזה, כי על כן נזר הבריאה הוא, "צלם אלקים", גדול מן המלאכים, אין קרוב ממנו להקב"ה ואין כמותו להכיר ולהודות את שמו ית'. כי זו גדלות האדם, מצד היותו נברא "בצלם אלקים", ולכן גדלותו רבה מכל גדלות הבריאה, וגם מצד הכרת האדם את בוראו הוא גדול מכל הבריאה כולה, ואין כמותו להודות ולהלל ולשבח את הקב"ה, מפני שאין כמותו להכיר את הבורא ית' שמו.

"חביב אדם שנברא בצלם"

ומכאן, שהאדם הוא מבחר היצורים, לא רק בארץ אלא אפילו בשר מים, כי על כן הוא נברא "בצלם אלקים". וזה צריך ללמוד ולשנן כי על כן הודיענו הקב"ה כן בתורתנו, כדי ללמוד ולהשיג גדלות האדם.

וכן שנינו (אבות ג, יד) "חביב אדם שנברא בצלם חביבה יתירה נועדת לו שנברא בצלם", ופירשו הרמב"ם ורבינו יונה ז"ל, כי הגילוי שנברא בצלם הוא חביבה יתירה ומיוחדת, ולמה עליו לדעת כי בצלם אלקים נברא האדם, כי משום כך הכרתו את הבורא ית' שמו גדולה מכל הב רואים, כי על כן הוא עצמו נברא בצלם אלקים - "מבשרי אחזה אלוה" (איוב יט, כו).

וכן שע"י זה יבין עד כמה עליו לכבד את כל אדם, וכל שכן להזהר מפגיעה באדם. וכן מצינו בתורה (שמות כ, כג) "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך עליו", ופירש רש"י ז"ל - והרי זה מנהג בזיון, והרי דברים ק"ו ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונם אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חביבך שהוא בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו עאכ"כ, עכ"ל רש"י. ואם לא נלמד גדלות האדם איך נדע לדון הק"ו הזה.

הנה נתבאר, כי מעלת ב"צלם אלקים" שאדם נברא בו מחייבת זהירות יתירה ומכופלת שלא לפגוע בחבירו, וזה בפסיעה שאינה מכר בדת, ומה כבר בבזיון ממש ובדברי ביזוי ח"ו מה גדול העון.

"בנים אתם לה' אלקיכם"

"חביבין ישראל שנקראו בנים למקום"

ומה א"כ מעלתן של ישראל, שנינו באבות (שם) "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום, חביבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום, שנאמר "בנים אתם לה' אלקיכם". איזו מעלה עצומה היא "בצלם אל קים", ועל אחת כמה וכמה מעלת "בנים למקום". מעלת ה"בן" היא כבר מעלה אחרת לגמרי, נפלאה ונשגבה מעל מעלת האדם, חביבות הבן בעיני אביו היא חביבות שאין מילים לתארה. וההתקרבות של אב לבנו היא גדולה שאין דוגמתה.

וכתב הכוזרי (מאמר חמישי), כי כמו שיש דומם צומח חי מדבר, והגרוע שבצומח עדיף מהטוב שבדומם, והגרוע שבחי עדיף מהטוב שבצומח והגרוע שבאדם עדיף מהטוב שבחי, כן עדיף הגרוע שבישראל מן הטוב שבאומות העולם, כי ישראל קבלו התורה והרי הם קרובים אל הקב"ה, וכשם שהאדם אף במצבו הגרוע ביותר לא ירצה להיות סוס או דג או עוף, כך לא ירצה הגרוע שבישראל להיות נכרי.

מעלת שירת ישראל

ושינון אולי נשיג שמץ מנהו.

שירת התורה

והתורה היא השירה הגדולה ביותר והחביבה ביותר לפני הקב"ה, כמו שכתוב (תהלים פז, ב) "אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב", והרי "משכנות יעקב" הם בתי הכנסיות אשר בהם מודים ומשבחים ומהללים את הקב"ה, ואעפ"כ שערים המצויין בהלכה אהובין יותר (ברכות ח.).

ואמרו בגמ' (ע"ז ג:) כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של חסד ביום, שנאמר יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי, - "מאי טעמא יומם יצוה ה' חסדו, משום דבלילה שירו עמי". ומבואר במהרש"א שם, שקרא לתורה שירה, כמו שכתוב "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת". וכך הוא בגמ' וברמב"ם (פ"ז ס"ת ה"א) וז"ל; מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת בעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

התורה היא שירת כל השירות ושבח כל התשבחות, ואין שירה כתר זה הקדושה ואין זמרה כזמרתה, ואין רנה כרננה של תורה, דכתיב (איכה ב, יט) "קומי רוני בלילה".

וז"ל הרמב"ם (פ"ג ת"ת ה"ג);

אמרו חכמים אין רנה של תורה אלא בלילה שנאמר קומי רוני בלילה, וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנאמר "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי תפילה לא-ל חי". ומכל השירות והתשבחות הנאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אוהב השל"ת את השערים המצויינין בהלכה, כי התורה היא השירה העליונה ואין כמותה בכל שירה ותהילה.

ומהי הכרה והודאה של אדם מישראל, כמה גדולה מעלת ההודאה של בן לאביו וכמה חביבה היא;

איתא בירושלמי (סוכה ה, ד); בשמחת בית השואבה היו חסידים ואנשי מעשה מרקדין ואומרים דברי תשבחות, אמר הלל הזקן אף על פי שיש לפניו כמה קילוסין, אלף אלפין ישמשוניה ורבו רבוון קדמוהי יקומוון, וכולן מקלסין לפני הקב"ה, חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל, מה טעמא, דכתיב "ונעים זמירות ישראל", וכתיב "יושב תהילות ישראל".

הרי, כי נעים לפניו כביכול זמירות ישראל ומתהלל הוא ית' בתהלות ישראל יותר מכל שירות המלאכים והשרפים.

וכל זה משום שהודאת האדם מישראל שמכיר את בוראו, במעלה גדולה מן המלאכים (בכח, אם לא בפועל), חשובה וחביבה היא לפני המקום יותר משירתן של המלאכים.

מה גדולה הכרת הבן את אביו ומה גדולה שירתו והודאתו, כי כגודל ההכרה כך גודל ההודאה.

"יקרה היא מפנינים"

מעלת ה"בן תורה"

ועל אחת כמה וכמה מעלת ה"בן תורה" שהיא מעלה גדולה מכל, "יקרה היא מפנינים" מכה"ג שנכנס לפני ולפנים (סוטה ד:), הכה"ג האדם המקודש ביותר מכל עם ישראל, במקום המקודש ביותר בעולם שהוא ביהמ"ק, בשעה הקדושה והנוראה ביום הכיפורים יום הקדוש והנורא, ונכנס הכה"ג פעם אחת בשנה לקדש הקדשים לכפר על בני ישראל בנים למקום, והלומד תורה יקר מזה.

וכתב בעל הטורים (שמות כה, יח) שהיו שני הכרובים שעל ארון הקדש בקדש הקדשים, כמו שני חברים שנושאין ונותנין בדברי תורה. וזה במקום שאסור ליכנס לשם מחמת עוצם קדושתו רק הכהן גדול פעם אחת בשנה.

הרי שאין לנו מושג כלל וכלל במעלת הבן תורה, ורק ע"י לימוד

Chessed is Not Only for the Recipient

Harav Hagaon Meir Wahrsager Shlita

Among the many halachos and mitzvos in this parashah, we find numerous mitzvos bein adam l'chaveiro — mitzvos of chessed, such as the obligation of prikah and te'inah: When you see another Yid's donkey or ox collapsing under its burden, or needing to be loaded, you are obligated to help. The Torah presents some of these mitzvos specifically in the context of helping someone you hate, as it says, regarding the mitzvah of hashavas aveidah: **כִּי תִפְגַּע שׁוֹר אִיבֶךָ אוֹ חֲמֹר תֵּעָה הַשֵּׁב תְּשִׁיבֵנּוּ לוֹ**. Similarly, regarding prikah the Torah says: **כִּי תִרְאֶה חֲמֹר שׁוֹנֵאֵךְ רֹבֵץ תַּחַת מְשָׁאוֹ וְהִדַּלְתָּ מֵעֹזֵב לוֹ** — if you see your enemy's donkey falling under its burden, will you refrain from helping him? Help him unload his animal!

This seems a bit strange. Why does the Torah focus on helping your enemy? The Gemara (Bava Metzia 32b) actually derives a halachah from this: If you have a choice whether to load the animal of your enemy or to unload the animal of your friend, the enemy's animal takes precedence — even though unloading the animal of your friend involves the added advantage of preventing tzaar baalei chaim, since the animal is suffering. The reason: **כִּדִּי לְכוּף אֶת יִצְרוֹ** — to subdue your yetzer hara, which tries harder to convince you not to help your enemy. The advantage of overcoming your yetzer hara and perfecting your middos takes precedence over helping your friend and easing the suffering of his animal.

If not for the issue of overcoming your yetzer hara, then, prikah would take precedence over te'inah. So why does the need to work on your middos suddenly give precedence to te'inah? Why does fighting the yetzer hara play a role in the mitzvah of chessed?

A Change of Heart

Perhaps we can suggest that the Torah is conveying to us a crucial principle regarding chessed. The primary purpose of this mitzvah is not the act of chessed itself — it is to implant the middah of chessed in the soul of a Yid. The Sefer Hachinuch teaches that the actions we perform

actually influence our hearts: **אֲחֵרֵי הַפְּעוּלוֹת נִמְשָׁכִים הַלְּבָבוֹת**. Therefore, the true purpose of doing chessed is to instill the attribute of kindness in the doer himself.

Often, when the opportunity for chessed arises, our previous history with the potential recipient gets in the way, and the ill feelings we bear towards that person prevent us from performing the chessed. The purpose of the mitzvah of chessed is to instill in us the ability to go beyond our ego and our selfishness and give to another person, and when we overcome our ill feelings towards another person, that greatly strengthens the middah of chessed within us.

In this vein, the Targum Unkelos interprets the words **עֲמוּ עִמּוֹ** — whose simple translation is “help him” — to mean: **מְשַׁבֵּק תִּשְׁבּוּק מֵאֵיךְ לֹא תִּבְלֶבֶךְ עִלּוּהֵי** — abandon what is in your heart towards him. If your ego is involved, and you harbor negative feelings toward the person, it's going to deter you from giving to this person, so you are required to let go of those feelings.

Regarding the words: **וְהִדַּלְתָּ מֵעֹזֵב לוֹ**, Rashi comments that the Torah is phrasing this as a question of surprise: **בַּתְּמִיחָה**. When you see your friend's animal, would you really refrain from helping him? Inserting this element into the Targum's interpretation, the passuk is urging you to ask yourself: Will you allow your old scars and bad feelings get in the way of helping a Yid in need? How can that be?

The passuk is reinforcing the idea that the goal of doing chessed is not merely for the benefit of the recipient, but rather for the sake of implanting the trait of generosity and kindness within you and strengthening the muscle that allows you to go beyond your own selfish feelings. This is why the mitzvah of helping an enemy takes preference. Working on your yetzer hara is not just a side benefit — when you act kindly to your enemy, you are actually doing a greater act of chessed, and implanting a greater middah of chessed within yourself, which is the purpose of doing chessed.

The Reward is for the Sentiments

A similar concept appears in Parashas Re'eh, regarding the mitzvah of giving tzedakah and loans. The passuk there instructs us to give repeatedly, and not to harbor ill feelings when we give: **נְתוּן תִּתֶּן לוֹ וְלֹא יִרַע לְבָבְךָ בְּתִתֶּנּוּ לוֹ**. Often, when we give, we feel that the recipient doesn't really deserve our kindness, or that he is taking advantage of us — yet the Torah urges us to dispel those feelings from our hearts.

Rabbeinu Yonah notes that the passuk is telling us to banish these ill feelings not only before we give, but also after we've given, as indicated by the words: **וְלֹא יִרַע לְבָבְךָ**. Don't ruin the main purpose of the act of chessed, the Torah is saying. Make sure that you engender good feelings by allowing the chessed to envelop you and imbue you with the positive sentiments associated with giving to another Yid. The passuk then concludes by promising an all-encompassing berachah for one who gives tzedakah: **כִּי בִגְלַל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל מַעֲשֶׂיךָ וּבְכֹל מַשְׁלַח יָדְךָ**

The Gemara discusses the issue of whether beis din can force a person to do mitzvos if he doesn't want to. The general rule is that beis din does force a person to do a mitzvas asei — unless the Torah specifically delineates the reward for the mitzvah, in which case we do not force him to do the mitzvah. Beis din does force a person to give tzedakah,

however, and the Rishonim (such as Tosafos, Bava Basra 8b) wonder why this is so, considering that the above passuk promises reward for those who perform this mitzvah.

The Rishonim offer various answers, one of which is that there might be a lav involved, besides the mitvas asei.

The Minchas Chinuch (Mitzvah 479) resolves the question brilliantly, however, noting that the premise of the question is mistaken, because the berachah is promised for the good feelings of kindness and generosity that accompany the act of tzedakah, not for the giving itself. The words **כִּי בִגְלַל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ** refer not to the physical act of chessed, explains the Minchas Chinuch, but to the middah of chessed that is implanted in the person. Since the Torah does not specify a reward for the act of giving itself, beis din can force a person to give tzedakah.

Many times, we get caught up in the act of the chessed itself, but the Minchas Chinuch is teaching that the primary purpose of chessed is to foster within us feelings of compassion and magnanimity towards other human beings: **מה הוא רחום, אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון**. This is the beauty of a Yid, and this is the purpose of all the mitzvos of chessed.

